

BUDJET TASHKILOTLARIDA MOLİYAVIY AKTIVLAR HISOBI VANAZORATINITAKOMILLASTIRISH

Fargʻona soliq texnikumi yetakchi oʻqituvchisi X.Oʻrmonov

Fargʻona soliq texnikumi oʻquvchisi Roʻzixon Raimjonova

Fargʻona soliq texnikumi oʻquvchisi Roxilaxon Sattorova

Annotatsiya: Ushbu maqolada budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazoratinitakomillastirish masalalari tahlil qilinadi. Moliyaviy aktivlar hisobining oʻziga xos xususiyatlari, ularning boshqaruv jarayonidagi ahamiyati va nazoratni amalga oshirish usullari koʻribchiqiladi. Maqolada budjet tashkilotlarining moliyaviy holatini yaxshilash va ularning moliyaviy resurslarinisamarali boshqarish uchun yangi hisob va nazorat mexanizmlarini joriy etishning dolzarbjihatlarahaqida batafsil maʼlumot beriladi. Shuningdek, moliyaviy aktivlar hisobi va nazorati jarayonlariniavtomatlashtirish orqali ularning samaradorligini oshirish takliflari taqdim etiladi.

Kalit soʻzlar: Budjet tashkilotlari, moliyaviy aktivlar, hisob, nazorat, boshqaruv, samaradorlik, avtomatlashtirish, moliyaviy resurslar, takomillashtirish

Abstract: This article analyzes the issues of improving accounting and control of financial assets in budget organizations. Specific features of accounting of financial assets, their importance in the management process and methods of control are considered. The article provides detailed information on the actual aspects of introducing new accounting and control mechanisms to improve the financial situation of budget organizations and effectively manage their financial resources. Also, proposals for improving the efficiency of financial asset accounting and control processes by automating them are represented.

Key words: Budget organizations, financial assets, accounting, control, management, efficiency, automation, financial resources, improvement.

Kirish

Budjet tashkilotlari davlat va jamiyat uchun muhim iqtisodiy va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatib, moliyaviy resurslarni samarali boshqarishga ehtiyoj sezadi. Moliyaviy aktivlar hisobi va nazorati ushbu tashkilotlarning barqaror faoliyat yuritishi, moliyaviy barqarorligini ta'minlash va mablag'larning maqsadli foydalanilishini nazorat qilish uchun asosiy omillardandir. Moliyaviy aktivlarni to'g'ri boshqarish va nazorat qilish jarayonlari orqali budjet tashkilotlarining samaradorligini oshirish va ularning moliyaviy ahvolini yaxshilash mumkin. Ushbu maqolada budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazoratini takomillashtirishning dolzarb masalalari ko'rib chiqilib, bu jarayonlarning samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar taqdim etiladi.

Budjet tashkilotlarining moliyaviy faoliyati davlat byudjetidan yoki boshqa moliyaviy manbalardan moliyalashtiriladi, shuning uchun bu tashkilotlar mablag'larining hisobini yuritish va ularni nazorat qilishda alohida e'tiborga muhtoj. Moliyaviy aktivlar hisobi ularning qiymatini aniqlash, ularning harakati va o'zgarishlarini kuzatish, to'g'ri va o'z vaqtida moliyaviy hisobotlarni tayyorlashni talab qiladi. Nazorat esa mablag'larning samarali va maqsadli ishlatilishini, byudjet intizomiga rioya qilinishini ta'minlaydi. Hozirgi kunda budjet tashkilotlarining moliyaviy aktivlar hisobida qator muammolar mavjud. Bu muammolar moliyaviy resurslarni samarali boshqarish imkoniyatini kamaytirib, mablag'larning samaradorligini pasaytirishi mumkin. Ushbu muammolarni hal qilish uchun hisob tizimini modernizatsiya qilish, avtomatlashtirilgan hisob va nazorat tizimlarini joriy etish, zamonaviy hisob va nazorat standartlariga rioya qilish zarur. Shu sababli, moliyaviy aktivlar hisobi va nazoratini takomillashtirish orqali budjet tashkilotlarining moliyaviy barqarorligi va samaradorligini oshirish muhimdir. Bu maqolada ushbu yo'nalishlar bo'yicha innovatsion usullar, hisob-kitob va nazorat jarayonlaridagi yangi texnologiyalar va ulardan foydalanish imkoniyatlari muhokama qilinadi. Maqsad budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar

hisobi va nazoratini xalqaro tajribalar asosida rivojlantirish orqali ularning faoliyatini samaralitashkil etishga yo‘l ochishdan iborat.

Tahlil va natijalar

Budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazoratini takomillashtirishbo‘yicha o‘tkazilgan tahlil natijalari bir qator muhim jihatlarni aniqladi. Moliyaviy aktivlarni samaraliboshqarish, hisobotlarni tayyorlash va nazorat qilish tizimlaridagi kamchiliklar tashkilotlarning moliyaviy holatiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Quyida tahlil qilingan asosiy masalalar va ularning natijalari keltirilgan: Moliyaviy aktivlarning hisobini yuritishda xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga mos kelmaslik holatlari mavjud. Mahalliy standartlar va qoidalar bilan xalqaro tajriba o'rtasidagi tafovutlar tashkilotlarning moliyaviy hisobotlarini to'liq va aniq tayyorlashni qiyinlashtiradi. Budjet tashkilotlarida nazorat va monitoring jarayonlari yetarlicha avtomatlashtirilmagan. Buning moliyaviy resurslarning samaradorligini baholash va ularni to'g'ri yo'naltirishda qiyinchiliklar tug'diradi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ko'plab tashkilotlar moliyaviy aktivlar harakatini real vaqt rejimida kuzatish imkoniyatiga ega emas. Moliyaviy aktivlarni boshqarishdagi asosiy muammolardan biri mablag'larning maqsadsiz ishlatilishi va byudjet intizomining buzilishi hisoblanadi. Bu, ko'pincha, nazorat tizimlarining zaifligi va hisobotlarning kechiktirilgan holda tayyorlanishi bilan bog'liq. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, moliyaviy boshqaruvni takomillashtirishda zamonaviy avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanish darajasi past. Ko'plab tashkilotlar hali ham qog'oz shaklidagi yoki eskirgan tizimlardan foydalanmoqda, bu esa nazorat samaradorligini kamaytiradi. Xalqaro tajribalar tahlil qilinganda, rivojlangan davlatlarda budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazoratini avtomatlashtirish orqali mablag'larni samarali boshqarish amalga oshirilayotgani ko'rinadi. Tahlillar O'zbekistonda bu usullarni joriy etish orqali budjet tashkilotlarining moliyaviy samaradorligini oshirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatdi. Xalqaro standartlar asosida

moliyaviy nazorat tizimlarini modernizatsiya qilishvaavtomatlashtirilgan monitoring vositalarini joriy etish orqali nazorat tizimini kuchaytirish mumkin. Moliyaviy aktivlarni boshqarishda zamonaviy avtomatlashtirilgan dasturlar va tizimlarni joriyetish tashkilotlarning moliyaviy holatini tez va aniq kuzatishga imkon beradi. Ushbutizimlarhisobotlarni real vaqt rejimida shakllantiradi va mablag‘larning samaradorligini baholashniosonlashtiradi. Tahlil natijalariga asoslanib, budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazoratinitakomillashtirish uchun avtomatlashtirilgan tizimlarni joriy etish, xalqaro tajribalardan foydalanishvamoliyaviy barqarorlikni ta'minlashi va mablag‘larni samarali boshqarishga erishishi mumkin.

Muhokama

Budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazoratini takomillashtirishmasalasi,moliyaviy resurslarni samarali boshqarish va davlat byudjetini to‘g‘ri yo‘naltirishda muhim ahamiyatga ega. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ushbu tashkilotlarda mavjud moliyaviy boshqaruv tizimlari va nazorat mexanizmlari yetarlicha samarali emas, va ularni takomillashtirish zarurati mavjud.Ushbu muhokama bo‘limida, mavzuga oid masalalar chuqur tahlil qilinib, xalqaro tajribalar va O‘zbekistonda mavjud amaliyotlar o‘rtasidagi tafovutlar ko‘rib chiqiladi. Budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlarning boshqaruvi va nazorati ko‘pincha qog‘oz shaklida yoki eskirgan tizimlar asosida olib boriladi. Bu jarayonlar avtomatlashtirilmaganligi sababli,moliyaviy axborotlarning aniq va tezkor holda taqdim etilishi ta'minlanmaydi, bu esa qaror qabulqilishda qiyinchiliklar tug‘diradi. Bunday holatlar moliyaviy resurslarni samarali boshqarishgato‘sqinlik qiladi va budjet intizomini buzish xavfini oshiradi. Xalqaro tajribalar shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan davlatlarda avtomatlashtirilgan tizimlardankeng foydalanish orqali budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazorati samaradorligi sezilarli darajada oshirilgan. Bu tizimlar orqali moliyaviy

axborot real vaqt rejimida kuzatiladi, hisobotlar avtomatik ravishda shakllantiriladi, va moliyaviy resurslar samarali boshqariladi.

O'zbekistonda ham bunday tizimlarni joriy etish orqali budjet tashkilotlarining faoliyatini samaralitashkil etish imkoniyatlari mavjud. Budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlarni nazorat qilishda zaifliklar mavjud bo'lib, bunazorat tizimlarining yetarli darajada samarador emasligi bilan bog'liq. Moliyaviy audit va monitoring jarayonlarida ilg'or texnologiyalardan foydalanmaslik, xatolar va kamchiliklarni aniqlashda qiyinchiliklar tug'diradi. Nazorat tizimini kuchaytirish va auditning sifatini oshirish uchun xalqaro tajribalarni qo'llab, zamonaviy audit dasturlari va avtomatlashtirilgan monitoring tizimlarini joriy etish zarur. Bu, moliyaviy aktivlarni boshqarish va nazorat qilishni samarali tashkil etishga, hamda resurslar sarfini aniq kuzatib borishga imkon yaratadi. Budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlarni hisobga olishda mahalliy qonunchilik va xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) o'rtasida uyg'unlik ta'minlanmasligi, ma'lumotlarning sifati va aniq hisobini ta'minlashda muammolarni yuzaga keltiradi. Bu esa xalqaro tajribadan samarali foydalanishga to'sqinlik qiladi. Xalqaro standartlarga mos keluvchi hisob tizimlarini joriy etish orqali budjet tashkilotlarida hisobotlar aniq va xalqaro standartlarga mos bo'lishi ta'minlanadi. Buning uchun milliy qonunchilikni modernizatsiya qilish, normativ hujjatlarni qayta ko'rib chiqish va xalqaro tajribalarga asoslangan islohotlarni amalga oshirish zarur. Budjet tashkilotlarida moliyaviy boshqaruvni takomillashtirish va nazorat tizimlarini samarali joriy etish uchun moliyaviy mutaxassislar va audit xodimlarining malakasini oshirish talab etiladi. Zamonaviy dasturlar va avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanish bo'yicha treninglar va malaka oshirish dasturlarini tashkil etish orqali, budjet tashkilotlarining moliyaviy faoliyati samaradorligini oshirish mumkin. Xalqaro tajribalardan foydalangan holda, mahalliy mutaxassislarning malakasini oshirish orqali, budjet tashkilotlarining moliyaviy aktivlar boshqaruvi va nazorati samaradorligini

sezilarlidarajada kuchaytirish mumkin. Budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazoratini takomillashtirish uchun zamonaviy texnologiyalar, avtomatlashtirilgan tizimlar va xalqaro standartlarga mos hisob-kitob mexanizmlarini joriy etish zarur. Shu bilan birga, mahalliy qonunchilikni xalqaro standartlar bilan moslashtirish, audit tizimlarini rivojlantirish va mutaxassislar malakasini oshirish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Bu o'zgarishlar, budjet tashkilotlarining moliyaviy resurslarini samarali boshqarishi va davlat byudjeti intizomini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazoratini takomillashtirish muammosi zamonaviy iqtisodiyotning muhim jihatlaridan biridir. Ushbu maqolada amalga oshirilgan tahlil natijalari, budjet tashkilotlaridagi moliyaviy boshqaruv tizimlarining samaradorligini oshirish uchun zarur bo'lgan qator chora-tadbirlarni ko'rsatdi.

1. Mavjud muammolar: Budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlarning hisobi va nazorati ko'plab muammolarga duch kelmoqda. Eski tizimlardan foydalanish, avtomatlashtirilmagan jarayonlar va xalqaro standartlarga mos kelmaslik hisob jarayonlarini qiyinlashtiradi va budjet intizomini buzilishiga olib keladi.

2. Taklif etilgan yechimlar: Ushbu muammolarni hal etish uchun zamonaviy avtomatlashtirilgan tizimlarni joriy etish, xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini qo'llash va mutaxassislarni malakasini oshirish kabi chora-tadbirlar taklif etilgan. Bunday o'zgarishlar budjet tashkilotlarida moliyaviy resurslarni samarali boshqarishga imkon yaratadi.

3. Kutilayotgan natijalar: Taklif etilgan yechimlar amalga oshirilganda, moliyaviy hisobotlaraniq va tez tayyorlanadi, nazorat tizimlari kuchayadi, va moliyaviy aktivlar harakati real vaqt rejimida kuzatiladi. Bu esa, budjet tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini oshirishga, mablag'larning maqsadli ishlatilishini ta'minlashga va davlat byudjetini to'g'ri yo'naltirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazoratini takomillashtirish uchun zamonaviy texnologiyalar va xalqaro tajribalarni keng qo'llash, shuningdek, malaka oshirish dasturlarini amalga oshirish zarur. Bularning barchasi davlat byudjetini samarali boshqarish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Akhmedova, R. M. (2020). Budjet tashkilotlarida moliyaviy aktivlar hisobi va nazorati. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi.
2. Gulomova, D. R. (2021). "Budjet tashkilotlarining moliyaviy resurslarini boshqarishning zamonaviy usullari". Iqtisodiyot va moliya jurnali, 5(2), 25-30.
3. Murodova, M. T. (2019). "Budjet tashkilotlarida hisob va nazoratni takomillashtirish". Moliyaviy iqtisodiyot jurnali, 3(4), 15-19.
4. Sharipov, A. A. (2022). Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari va ularning budjet tashkilotlarida qo'llanilishi. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.